

The European Students' Union

Bologna With Stakeholders
Eyes For a Stronger Future
of the Bologna Process

**Болон процесі
студенттердің көзімен
2020 ж.**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МАЗМҰНЫ

1. СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМДІ БАСҚАРУҒА ҚАТЫСУЫ.....	3
2. ӘЛЕУМЕТТІК ӨЛШЕМ.....	4
3. САПАНЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ	5
4. ТАЛУ	6
5. ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ЖӘНЕ ҰТҚЫРЛЫҚ.....	7
6. ҚҰРЫЛЫМДЫҚ РЕФОРМАЛАР	8
7. ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ	9
8. СТУДЕНТТЕРГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ОҚЫТУ.....	9
9. БОЛОН ПРОЦЕСІНІҢ БОЛАШАҒЫ.....	11

Еуропалық студенттер одағы Болон процесі оның мүшелері үшін ортақ міндеттемелер қабылдауға, іргелі құндылықтарды құрметтеуге және Еуропада жоғары білім беру саясатын бірлесіп жүзеге асыруға бірегей алаң құратынына сенімді. Басынан бастап бұл платформа еуропалық жоғары білім кеңістігінің (ЖБЕК) көптеген жоғары білім беру жүйелері арасында құнды диалог құруға мүмкіндік береді деп ойладық. Бүгінгі таңда бұл диалог виртуалды ынтымақтастық кедергілерін еңсеру, танудың сенімді процестерін құру, студенттерге бағытталған оқыту парадигмасының өзгеруіне қол жеткізу, білім берудің әлеуметтік аспектісіне назар аудару, жоғары білім арқылы демократиялық қоғамдардың дамуына ықпал ету және осының бәрінде – студенттердің өмірінде оң нәтижелерге қол жеткізу үшін бұрынғыдан да қажет. Алайда, біздің сеніміміз әрдайым ЕЖБК-нің шындығына енбейді, онда мүшелердің ерікті міндеттемелері кейде іс жүзінде орындалмайды және ресми түрде жарияланады.

Болон процесі студенттердің көзімен - бұл Болон процесі шеңберінде Ұлттық үкіметтермен келісілген іс жүзіндегі тексеру және студенттер үшін нақты жағдай қандай. Бұл басылымға арналған мәліметтер Еуропалық студенттер одағының Ұлттық студенттер одақтарына келесі бағыттар бойынша сауалнама жүргізу арқылы жиналды: студенттердің басқаруға қатысуы, әлеуметтік өлшем, сапаны қамтамасыз ету, тану, ұтқырлық және интернационализация, құрылымдық реформалар, студенттерге бағытталған оқыту және жоғары білімді қаржыландыру. Сауалнама сонымен қатар Болон процесі және оның болашағы туралы жалпы сұрақтарды қамтыды. Сауалнамаға Норвегиядан Мальтаға дейін және Исландиядан Арменияға дейін ЕЖБК-нің 40 елінен 37-ден 40-қа дейін Ұлттық студенттік одақтар (НСС) жауап берді.

Еуропалық студенттер одағы (ESU) студенттердің мүдделерін еуропалық деңгейде барлық тиісті органдар, атап айтқанда Еуропалық Одақ, Болон процесінің бақылау тобы, Еуропа Кеңесі және ЮНЕСКО алдында алға жылжытады. Өз мүшелері арқылы ESU Еуропадағы 20 миллионға жуық студенттерді ұсынады.

ҚЫСҚАША ШОЛУ

Болон процесі жалпы еуропалық жоғары білім беру жүйесін құру және бүкіл еуропалық жоғары білім беру кеңістігінде үйлесімділік пен үйлесімділікті қамтамасыз ету мақсатында басталды. Сонымен қатар, Болоньядағы өршіл реформалар студенттер мен қызметкерлердің ұтқырлығын жеңілдетуге, жоғары білімді бүкіл әлемде инклюзивті, қол жетімді, тартымды және бәсекеге қабілетті етуге бағытталған. Соңғы екі онжылдықта Болон процесі аясында көптеген реформалар жүргізілді, соның ішінде Еуропалық студенттер одағының (ESU) консультативтік мүше ретінде қатысуы.

ІСКЕ АСЫРУҒА СТУДЕНТТЕРДІҢ КӨЗҚАРАСЫ

2003 жылдан бастап ESU "Болон процесі студенттер көзімен" (BWSE) жарияланымдары арқылы Болон реформаларының жүзеге асырылуын бақылайды және бағалайды. BWSE арқылы студенттер саяси міндеттемелердің шынайылығын және еуропалық жоғары білім беру кеңістігінде қабылданған Болон реформаларының жүзеге асырылуын сыни тексеруді ұсынады.

Сонымен қатар, жоғары оқу орындарының қызметіне үлкен әсер еткен COVID-19 пандемиясы жоғары білім беру саласындағы күн тәртібін өзгертуді жалғастыруда. Сондықтан, қазір ЕЖБК-ның болашағын қайта ойластырып, инновацияларға, цифрландыру мен инклюзивтілікке шын мәнінде ықпал ететін уақыт жетті.

BWSE 2020 тараулары студенттердің Болон процесі мен оның реформаларын қалай қабылдайтынын көрсетуге мүмкіндік беретін ұлттық студенттер одақтары (NSS) ұсынған сапалық және сандық деректерді талдауды ұсынады.

Талдау нәтижелері Болон реформаларының практикалық іске асырылуынан тікелей зардап шеккен студенттер көбінесе ЕЖБК министрлері қабылдаған кейбір міндеттемелердің біркелкі орындалмауы немесе орындалмауы салдарынан қанағаттанбаушылық пен алаңдаушылық туралы айтады, ал белгілі бір салаларда да прогресс туралы айтылады.

1. СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМДІ БАСҚАРУҒА ҚАТЫСУЫ

"Болон процесі студенттер көзімен" (BASE) басылымдарының соңғы үш нұсқасында жоғары оқу орындары Болон процесі студенттердің қатысуын тиімді қолдауда шешуші фактор ретінде аз қаралатыны туралы хабарлауда. Жоғары оқу орындарындағы (университеттердегі) студенттік дауыс барған сайын "үнсіз", еленбейтін немесе жеткілікті дәрежеде уәкілеттік берілмегендігі алаңдаушылық тудырады. ESU студенттердің құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейтуге және олардың өкілдіктегі академиялық еркіндігі мен дербестігін қорғауға бағытталған институционалдық іс-қимыл стратегиясы сияқты жоғары оқу орындарында алқалылық қағидатының расталуы өте маңызды деп санайды.

BW SE 2020-да бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Заң шығару және қызмет
- Болон процесі әсерінің төмендеуі
- Студенттердің демократиялық өкілдігінің болмауы
- Жоғары білім беруді дайындау, шешім қабылдау және бақылау процестерінде студенттердің өкілдігі
- Студенттер өкілдігінің стандарты
- Ұлттық институционалдық деңгейлер арасындағы айырмашылықтар

- Студенттік өкілдіктің автономиясына қаржылық әсер ету

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

ЕЖБК-ға студенттердің қатысуының жалпы көрінісі соншалықты белсенді емес: Болон процесінің талаптарын сақтау бойынша көптеген елдердің күш-жігеріне қарамастан, жоғары оқу орындарындағы студенттердің дауысы-ол естілетін және демократияның негізін қалаушы құралы ретінде бекітілуі тиіс бірінші орын - тым жиі дыбысталады, еленбейді немесе ескерілмейді — өкілеттіктер жеткіліксіз.

Студенттердің қатысуы студенттерге өздеріне ұнамайтын сабақтарға шағымданудың құралы ғана емес, бұл оқу траекториясын қалыптастырудың және, демек, болашақ қоғамын қалыптастырудың негізгі тәсілі.

Болон процесі ұлттық және институционалды деңгейдегі студенттер үшін тартымды және маңызды болуы керек. Бұл барлық байланысты процестерде ашықтықты арттыра алады. Алайда, студенттердің автономиясы және студенттер қозғалысының тәуелсіз жұмыс істеуі үшін қажет қаржылық қауіпсіздік шешуші болуы керек және жоғары білім қоғамдастығы өте байыпты қабылдауы керек. Студенттердің қатысуы қоғамның болашағын қалыптастыратын тең серіктес ретінде жоғары оқу орындарында өкілдік ету және шешім қабылдау құқықтарын қорғау үшін "Төменнен жоғары" тәсілдер мен стратегиялардың көмегімен барлық деңгейлерде кеңейтілуі тиіс.

2. ӘЛЕУМЕТТІК ӨЛШЕМ

Көптеген жылдар бойы жоғары білімнің әлеуметтік өлшемі көптеген студенттік одақтар арасында талқылау мен насихаттаудың негізгі мәселесіне және ESU үшін маңызды басымдыққа айналды. ECU жауап берген ҚҚС бойынша, бүкіл Еуропада оң өзгерістер болып жатқандығы туралы түсінік артып келеді, ал әлеуметтік өлшем үкіметтік және университеттік деңгейде өте маңызды мәселе болып саналады. Әлеуметтік өлшемдер бойынша нұсқаулар жағдайды нақты жақсартудың басталуына берік негіз береді. Сонымен қатар, босқындарға арналған Еуропалық біліктілік паспорты сонымен қатар аз ұсынылған топтар үшін жоғары білімнің қол жетімділігін іс жүзінде жақсартатын және кеңейтетін құрал болып қала береді.

BW SE 2020-да бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Деректерді жинау
- Ұлттық қол жетімділікті кеңейту стратегиялары
- Тану рәсімдері
- Студенттерді қолдаудың мемлекеттік жүйелері
- Оқушыларды оқу орындарында сақтау шаралары
- Қаржылық қолдау схемалары
- Тұрғын үй және көлік
- Психикалық денсаулық пен әл-ауқатты қолдау
- Студенттік ұтқырлықтың әлеуметтік аспектісі

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Жағдай әлі де идеалдан алыс және жоғары білімнің әлеуметтік аспектісі бойынша жұмыс аяқталмайды. ЖБЕК-де жоғары білім берудің әлеуметтік өлшемін күшейту

жөніндегі қағидаттар мен ұсынымдар жағдайды нақты жақсартудың басталуы үшін берік негіз береді. Осы құралдың көмегімен ЕЖБК ең алдымен әлеуметтік өлшемнің жүйелік және институционалдық деңгейде, сондай-ақ ЕЖБК және ЕО деңгейінде жоғары білім беру стратегияларында орталық болуын қамтамасыз етуі тиіс.

Әлеуметтік өлшемге тұтас көзқарасты қамтамасыз ету және ерте балалық шақтан бастап өмір бойы білім алуға дейінгі дәйекті саясатты дамытуға ұмтылу маңызды. Бұл жоғары білім үшін жауапты адамдар мен басқа министрліктер мен секторлардың жұмысы арасында үлкен өзара байланысты талап етеді, бұл тек бірлескен күш-жігермен өзгерістерге әкелуі мүмкін. Сенімді деректер сонымен қатар жоғары білімнің әлеуметтік аспектісін жақсартудың дәлелді шарты ретінде қарастырылуы керек.

Министрлер әлеуметтік өлшемдер бойынша нұсқаулықтарды қабылдағаннан кейін, осы құжаттың орындалуын мұқият бақылау үшін ұзақ және қиын жолды бастау керек. Әлеуметтік өлшемге тұтас көзқарасты және ерте балалық шақтан бастап өмір бойы білім алуға дейінгі келісілген саясатты әзірлеу мақсатын қамтамасыз ету қажет. Сенімді деректер сонымен қатар жоғары білім сапасын жақсартудың дәлелді шарты ретінде қарастырылуы керек. ВFUG келесі ВFUG жұмыс жоспарында 2020-2023 жылдарға арналған әлеуметтік өлшемдер бойынша консультативтік топтың құрылуы мен жұмысын қамтамасыз етуі керек.

3. САПАНЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

2018 жылдан бастап ESU-да сапаны қамтамасыз ету бойынша сарапшылар пулына қатысатын және сапаны сыртқы бақылау бойынша оқыту іс-шараларына қатысатын студенттер саны артты. Шын мәнінде, 2018 жылдан бастап студенттердің саны азайып келе жатқандығы ішкі сапаны бақылау процестерінде тең мүдделі тараптар болып саналады. Өкінішке орай, сапаны басқару процесінде ұлттық деңгейде және сапаны қамтамасыз ету агенттіктері арасында да осындай үрдіс байқалады. 2018 жылы студенттік одақтар олар үшін сапаны бақылаудың мақсаты негізінен оқу жағдайларын жақсарту, сенімді нығайту, ақпарат/ашықтық беру және жоғары оқу орындарын жауапқа тарту деп жауап берді. ВASE 2020-да, барлық жауаптардың ішінде, оқу жағдайының жақсаруы (79%) ең жоғары таңдау болып табылады, бұл студенттер арасында үздіксіз жақсарту құралы ретінде сапа кепілдігін пайдалануға деген сенімді білдіреді.

ВW SE 2020-да бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Сапаны қамтамасыз ету агенттіктерін басқару және Ұлттық шешімдер қабылдау
- Сапаны қамтамасыз етудің мақсаты мен бағыты
- Ішкі сапаны бақылау
- Сыртқы сапаны бақылау
- Сарапшылар пулдары
- Студенттердің сапаны бақылауға қатысуына кедергілер

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

ЕЖБК-нің негізгі міндеттемесі ретінде сапаны бақылау, кем дегенде, іске асыруда біршама ілгерілеу бар салалардың бірі болып көрінеді. Мұның себебі, әрине, сапаны

бақылау айналасында бар құрылым – ESG, еңер-да тіркелген сапаны бақылау агенттігі, сыртқы тексеру сарапшылары және т. б. Студенттерді сапаны бақылау рәсімдеріне ғана емес, ЖОО — ны басқару мен шешімдер қабылдауға тарту тақырыбына байланысты біз үшін осы құрылымдар аса маңызды мәнге ие, өйткені біз студенттерді сапаны бақылауға тарту барлық басқа іс-шараларды ілгерілету үшін негізгі қадам болып табылады деп санаймыз. Сондықтан студенттердің сапаны бақылауға қатысуы — ішкі және сыртқы-әрқашан біздің жұмысымыздың орталығында болады.

Сапаны көп мақсатты қамтамасыз ету ЖБЕК-дегі және олардың арасындағы жоғары оқу орындарына ашықтықты және қоғамдық сенімді одан әрі арттыру үшін ұлттық және институционалдық деңгейлерде құрал ретінде пайдаланылуға тиіс. Ұлттық деңгейде университеттерге студенттерді ішкі сапаны бақылауға толыққанды мүше ретінде тартуға көбірек ынталандыру қажет, ал институционалды деңгейде студенттер мен басқа да мүдделі тараптар студенттерді толық мүше ретінде танитын орта құрылуы керек. Студенттерді тарту жолындағы кедергілер жойылып, жойылуы керек. Студенттердің сапаны қамтамасыз етуге қатысуы икемді оқу жағдайлары мен академиялық емес оқытуды тану есебінен қолдау табуы тиіс.

4. ТАҢУ

Автоматты түрде тану бұрыннан бері ESU студенттік одақтарының қолдауына ие болған Болон процесінің өршіл мақсаты болып келеді. Алайда, бұл мақсат ЕЖБК елдерінде Болон құралдарын енгізу арасындағы сақталып отырған айырмашылықтарға байланысты қол жеткізуден әлі алыс. Мысалы, кейбір NSS ұлттық заңнаманың болмауы диплом қосымшасын институционалды деңгейде енгізуге кедергі келтіреді деп хабарлайды. Сонымен қатар, респонденттердің жартысы ғана тану рәсімдері ашық деп санайды және олардың жартысы тәсілдерді кемсітусіз деп санайды.

Алдыңғы оқытуды тануға келетін болсақ, кәсіподақтардың аз бөлігі ғана алдыңғы оқытуды тану процедураларын қолдайтын бастамалар туралы хабарлайды, ал сенімсіздік бұл үшін негізгі кедергілердің бірі болып қала береді.

BWSE 2020 бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Біліктілік пен несиені тану: дипломға еуропалық қосымша
- Шетелдік дипломдар/біліктіліктер / несиелер бойынша бағалау және түпкілікті шешім
- Ашықтық, қарапайымдылық және кемсітпеу
- Уақыт бойынша шектеу
- Автоматты тану
- Автоматты тануды енгізудің негізгі кедергілері
- Алдыңғы оқытуды тану

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Кейбір елдерде Автоматты тануды қамтамасыз ететін екі жақты немесе аймақтық келісімдер бар. Алайда, Болон процесінің барлық мақсаты сенім мен автоматты тануды қамтамасыз ету болып табылады және осы мақсатқа жету үшін елдердің бірнеше басқа елдермен келісімдер жасайтындығы алаңдаушылық тудырады. ЕЖБК-ның барлық елдері автоматты түрде тануды қамтамасыз ету үшін Болон құралдарын қалай

енгізетіндерін мұқият зерделеуі тиіс. Ең бастысы, біз автоматты түрде ұлттық деңгейде саяси басымдыққа ие болу қажеттілігін көріп отырмыз.

Біз алдыңғы оқуды тануға келгенде көңілсіз регрессияны көреміз. Кәсіподақтардың аз бөлігі ғана алдыңғы оқытуды тану процедураларын қолдайтын бастамалар туралы хабарлайды, бұл оқу процесінің икемділігін едәуір шектейді, студенттерге бағытталған тәсілге, сондай-ақ кейбір тітіркендіргіш себептермен ресми біліктілігі немесе өкілеттіктері жоқ дисфункционалды отбасылардан шыққан адамдар үшін одан әрі білім алуға қол жеткізуге нұқсан келтіреді.

Ұлттық заңнама оқу бітіргеннен кейін дипломға қосымшаны тегін беру шеңберін анықтауы керек. Сонымен қатар, ESU автоматты түрде тануға деген сенімді нығайту және босқын студенттерге немесе ЕО азаматы емес студенттерге қатысты дискриминациялық көзқарасты азайту үшін шетелдік біліктілік пен шетелдік дипломдарды бағалауда синергия мен үйлесімділікті құруға көп көңіл мен ресурстар бөлу керек деп санайды. Тану рәсімдерінің ашықтығын, қолжетімділігін және тиімділігін арттыру үшін тиісті органдар / ЖБЕК органдары әріптестер тарапынан көбірек қолдау көрсетуі қажет. Тану жөніндегі органдар арасында сенімді ақпарат алмасуды жолға қою қажет. Болон құралдарын енгізу басымдық болып қала беруі керек және автоматты түрде тануды басқару және жеңілдету үшін толықтырылуы керек. Алдыңғы оқытуды тану студенттерге бағытталған оқытуға және ресми білімге қол жеткізуге ықпал ететін күшті фактор ретінде қарастырылуы керек.

5. ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ЖӘНЕ ҰТҚЫРЛЫҚ

Әлеуметтік-экономикалық жағдайы нашар студенттерге қол жетімділікті қолдау мақсатында интернационализация мен ұтқырлықты қаржыландыру BWSE 2020 шығарылымындағы ең өзекті мәселе болып қала береді. Респонденттердің көпшілігінің айтуынша, қаржылық қиындықтар оқу ұтқырлығы кезеңінен өтуді қалайтын студенттер үшін бірінші кедергі болып табылады, бірақ соңында одан бас тартуға шешім қабылдады. Интернационализация мен ұтқырлықтың мақсаттарына интернационализацияның маңызды аспектілері жеткіліксіз қаржыландырылғанға дейін қол жеткізу мүмкін емес. Сондықтан осы мақсаттарға жету үшін студенттік одақтармен ынтымақтастық жасай отырып, барлық елдерде интернационалдандыру үшін біртіндеп және инклюзивті мақсаттар қою қажет.

BWSE 2020 бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Қаржылық ұтқырлық және интернационализация
- Интернационализация стратегиясы
- Интернационализация стратегиясын іске асырудағы кедергілер
- Ел ішіндегі Интернационализация
- Ұтқырлықтан оралған студенттерге арналған шаралар
- Тіл үйрену және мәдениетаралық өзара түсіністік
- Студенттердің ұтқырлыққа байланысты Үндеуі мен жағдайы
- Ұтқырлық үшін кедергілерді жою
- Теңгерімді ұтқырлық

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Барлық жастағы бенефициарлардың неғұрлым кең тобы және әртүрлі білім беру мақсаттары үшін, әсіресе ұтқырлық бағдарламаларына қол жеткізуде әлі де қиындық көріп отырған және табысқа қол жеткізіп отырған табысы аз топтардың өкілдері үшін тең қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін қаржыландыруды ұлғайтуды қамтамасыз ету қажет. Тілдік курстарды шетелдік және жергілікті студенттер үшін де тегін ету қажет, сонымен қатар ЖОО оқытушыларын ағылшын тілінде оқытуды және оқу бағдарламаларында Батыс-центристік бейімділікке қарсы күресті қарастыру қажет. ЖОО-лар шетелдік студенттердің қажеттіліктерін түсінуі тиіс және оларға қатысты кемсітушілік практика, оның ішінде оқу ақысы, медициналық қызмет көрсетуге, тұрғын үйге және әлеуметтік қызметтерге қолжетімділік жойылуы тиіс.

6. ҚҰРЫЛЫМДЫҚ РЕФОРМАЛАР

ЕЖБК елдерінің көпшілігінде ұлттық біліктілік жүйесінің енгізілуіне қарамастан, студенттер өз біліктілігін тануда әлі де қиындықтарға тап болып отыр. Осы жылы bwse шығарылымының нәтижелері NSS сұралған елдердің көпшілігінде үш циклдік жүйе "әрқашан" немесе "көп жағдайда" қолданылатындығын көрсетеді, ал NSS елдерінің өте аз бөлігі ғылыми дәреже бағдарламаларын шынымен салыстыруға болатындығын қамтамасыз ету үшін қосымша күш салу қажеттілігін көрсетеді. ЕЖБК - ға мүше басқа мемлекеттердің осыған ұқсас біліктіліктері.

BWSE 2020 бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Біліктілік шеңбері: ЕЖБК бойынша салыстырмалылық
- Кредиттерді аудару мен жинақтаудың Еуропалық жүйесі (ECTS)
- 3 Циклдық Жүйе
- Толық емес жұмыс күніне оқыту

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Соңғы 17 жыл ішінде ЖБЕК елдерінің көпшілігі еуропалық біліктілік шеңберіне сәйкес ҰБШ-ны әзірледі. ЕЖБК бойынша жоғары оқу орындары икемділікті қамтамасыз ету есебінен білім берудің үш цикл шеңберінде неғұрлым тиімді болуы мүмкін екенін кеңінен тануға ықпал ету үшін оқушыларды көтермелеуі және хабардар етуі тиіс. Бұл толық емес жұмыс күнін оқытуды қамтамасыз етуді, бала күтімі бойынша демалысқа, жұмысқа орналасуға, білім беруді, ауруды және мүгедектікті басқаруға студенттердің қатысуына байланысты оқушылардың оқудағы кідірістеріне ерекше жағдайлар беруді, сондай-ақ оқуда кідірістер болған жағдайда оқушылар қажет ететін ұсынымдар мен қолдау көрсетуді қамтиды. ECTS-ті толық енгізу ұтқырлыққа кеңінен жәрдемдесу және ЖБЕК-де оқыту нәтижелерін тану үшін негіз құруы тиіс. ECTS несиелерін бөлу көбінесе елдің алдыңғы несие жүйелерінен алынған математикалық есептеулерге негізделді. ECTS сынақ бірліктерінің жүйесі, егер ол оқыту нәтижелеріне және оқушының жұмыс жүктемесіне негізделген болса ғана, сәтті енгізілді деп санауға болады.

Студенттерді қоса алғанда, барлық тиісті мүдделі тараптарды тартуға жәрдемдесу үшін ҰБШ мен Лиссабон тану туралы конвенциясын толық енгізуден туындайтын себептер мен артықшылықтар туралы жақсы хабардар ету маңызды. Сонымен қатар, жоғары оқу орындары ЕЖБК бойынша оқушыларды білім берудің үш цикл шеңберінде икемділікті қамтамасыз ету есебінен неғұрлым тиімді болуы мүмкін екендігі туралы насихаттауы және хабардар етуі тиіс. ECTS-ті толық енгізу ұтқырлыққа кеңінен ықпал ету және

ЖБЕК-де оқыту нәтижелерін тану үшін негіз құруы тиіс және ECTS жүйесі Оқыту нәтижелері мен оқушының жұмыс жүктемесіне негізделген жағдайда ғана сәтті енгізілген болып қарастырылуы тиіс.

7. ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ

Инклюзивті, инновациялық, өзара байланысты және тұрақты жоғары білімге қол жеткізу жоғары оқу орындарына қол жетімді қаржыландыруға байланысты. Соңғы онжылдықтарда ЕЖБК студенттерінің саны едәуір өсті, ал көптеген елдерде жоғары білім беруді мемлекеттік қаржыландыру тоқтап қалды немесе азайды. Адамның әлеуметтік-экономикалық шығу тегі оның білім алуына кедергі болмауы керек деген сеніміне сүйене отырып, ESU барлық мүдделі Тараптарды осы жетекші қағиданы ұстануға және оны барлық шешімдерінде ескеруге шақырады. Жоғары білім беру саласындағы мемлекеттік қаржыландырудың жетіспеушілігін жеңуге тырысып, ұлттық үкіметтер мен университеттер студенттерге қаржыландыру мәселелерін тез шешу үшін ресурс ретінде жүгінеді. Оқу ақысын енгізу немесе көтеру, өкінішке орай, көптеген ЖБЕК елдерінде кең таралған таңдау болып табылады, алайда ESU бұл студенттер үшін зиянды және ұзақ мерзімді қаржылық проблемаларды тудыратын күрделі проблемадан шығудың оңай жолы екенін айтады.

BWSE 2020 бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Студенттерді қолдау қызметі
- Студенттерге мемлекеттік қаржылық көмек көрсету
- Оқу ақысы
- Оқу ақысымен салыстырғанда білім беру қоғамдық игілік ретінде
- Мемлекеттік қаржыландыру
- Білім беруді коммерцияландыру

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Соңғы онжылдықтарда ЖБЕК-де студенттер саны едәуір өсті, ал жоғары білім беруді мемлекеттік қаржыландыру көлемі өзгерген жоқ. Шын мәнінде, соңғы жылдары еуропалық елдердің жартысында мемлекеттік қаржыландыру қысқартылды, бұл қаржылық ресурстардың жетіспеушілігіне әкелді. Бұл білім беруді қоғамдық игілікке емес, элиталық жобаға айналдырады. Сонымен қатар, біз жоғары білім мен ғылыми зерттеулерді интернационалдандыру, сапа мен оқытудың жаңа әдістеріне деген ұмтылыс, сондай-ақ жоғары білім берудегі әртүрлі экономикалық мүдделердің өсуі сияқты қажетті қаржылық қолдау деңгейіне күрт әсер еткен оқиғалардың куәсі болдық.

Тегін және қолжетімді жоғары білім беру ЖБЕК - ге мүше барлық мемлекеттер үшін ұзақ мерзімді мақсат болуға тиіс. Студенттерді қолдау қызметтерінің қолжетімділігі мен қаржыландырылуын жақсарту, сондай-ақ студенттерді қаржыландыру мүмкіндіктері туралы ақпаратты неғұрлым тиімді ұсынуды қамтамасыз ету қажет. Бұдан басқа, докторантураға және ғылыми зерттеулерге көбірек қаражат бөлу керек, ал үкіметтер жоғары білім беруді коммерцияландыру саясатын бақылауы және тежеуі керек.

8. СТУДЕНТТЕРГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ОҚЫТУ

Оқушыларға бағытталған оқыту 2010 жылдан бастап ESU ақпараттық-насихаттау жұмысының негізгі тақырыптарының бірі болып табылады. Бүгінгі таңда студентке бағытталған оқыту жоғары білім беру саласындағы еуропалық саясатты талқылауда көрнекті орын алады және әртүрлі перспективалы және әрекетті анықтайтын құжаттарға енгізілген, бірақ ұлттық және институционалдық деңгейлерде осы саяси шаралардан туындаған әрекеттер мен өзгерістерде әлі де айтарлықтай алшақтық бар. Бұл алшақтық 2018 жылғы нәтижелерді 2020 жылғы деректермен салыстырған кезде айқын болады, мұнда жақсартулар іс жүзінде анықталған жоқ. Жауаптарды талдау студенттерге бағытталған оқытуды енгізу көбінесе студенттердің Болон құралдарын енгізуге қатысу деңгейіне байланысты екенін көрсетеді. Соңғысы студенттерге оқу тәжірибесі қалыптасатын және бағаланатын жерде дауыс беру құқығына ие болуға мүмкіндік береді.

BWSE 2020 бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Оқушыларға бағытталған оқыту және Болон процесі
- Студентке бағытталған оқытуды енгізуді қалай жүзеге асыру керек?
- Студентке бағытталған оқыту және сапаны ішкі бақылау
- Студентке бағытталған оқыту және сыртқы сапа кепілдігі
- ECTS, оқу нәтижелері және жалпы тұжырымдар

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Іске асырудың практикалық жағын қарастырғанда, мысалы, осы тарауда анықталған Болон құралдарының көмегімен біз еуропалық саясат пен ұлттық практика арасындағы алшақтықты НСС тұрғысынан анық көреміз. Студенттер өзара түсіністік пен бірлескен шығармашылыққа кедергі келтіретін процестердің толық қатысушылары ретінде емес, ішкі сапаны бақылау үшін қарапайым ақпарат көзі ретінде қарастырылатын көптеген жағдайлар бар, олар студенттерге бағытталған көзқарасты қолдайды. Респонденттердің 40% - дан астамы, олардың көзқарасы бойынша, сапаны ішкі бақылауда студентке бағытталған тәсіл басымдық ретінде орташа мәннен төмен деп саналады, бұл институционалдық деңгейдегі саясат әлі де SCL мүшелерінің басымдық ретінде қабылдауына сәйкес келмейтінін айқын көрсетеді. ECTS енгізуге және оқыту нәтижелеріне назар аударатын отырып, студентке бағдарланған тәсіл туралы ой жүгірту біздің оқу бағдарламаларымыз бен оқу бағдарламаларымызды құрудың оқушыларға бағдарланған тәсілінен қаншалықты артта қалғанымызды көрсетеді. Біз студенттерді олардың оқу траекторияларының бірлескен авторлары ретінде тартып қана қоймай, олардың қажеттіліктерін оқу нәтижелерін анықтау және оларды ECTS көмегімен жұмыс жүктемесіне байланыстыру орталығына қоймаймыз.

Студентке бағытталған көзқарас бойынша саяси пікірталастардың еуропалық деңгейден ұлттық деңгейге өтуін қамтамасыз ететін құрылым қажет. Сапаны ішкі бақылау студенттердің қатысуын күшейтіп, оларды процестердің толық қатысушылары ретінде қарастыра отырып, олардың айтарлықтай қатысуына ықпал етуі керек, ал сапаны сыртқы бақылау студенттерге бағытталған тәсілмен байланысты аккредиттеу стандарттарын бағалауды басымдыққа алуы керек. Оқу бағдарламаларын әзірлеуге қатысатын адамдар оларға оқытудың нақты белгіленген нәтижелерінің маңыздылығын жеткізу үшін қайта даярлаудан өтуі тиіс. Сонымен қатар студенттердің оқу бағдарламалары мен курстарға бөлінген оқу нәтижелері мен ECTS кредиттерін әзірлеуге қатысу қабілетін дамытуға ресурстар бөлген жөн.

9. БОЛОН ПРОЦЕСІНІҢ БОЛАШАҒЫ

ЕЖБК өз табиғаты бойынша серпінді болғанымен, ұлттық және институционалдық деңгейлерде енгізу жылдамдықтарына мұқият болу маңызды, өйткені бұл факторды елемейтін болса, фрагментацияға және тарихи жетістіктер мен ЕЖБК дамуына теріс әсер етуі мүмкін.

Біз 2020-2030 жылдардың онжылдығына ерекше уақытта кіретіндіктен, ESU бұл ЕЖБК мүшелерінің келісілген міндеттемелерді орындауын аяқтау, тестілеу және жетілдірудің онжылдығы болуы керек деп санайды. Жоғары білім берудегі инклюзивтілік, инновация, өзара байланыс және тұрақтылық саласындағы өршіл мақсаттарға қол жеткізу бізден "велосипед ойлап табуды" талап етпейді, керісінше, ЕЖБК мүшелері арасында өзара қолдауды, сенім мен ынтымақтастықты нығайтатын саясатқа негізделген іс-шаралар мен стратегиялар үшін көп ұжымдық күш пен ресурстарды қажет етуі мүмкін.

BWSE 2020 бағалау мен талдаудың негізгі бағыттары:

- Елдердің/аймақтардың/мекемелердің Болон міндеттемелерін орындауы
- Әр түрлі елдердегі интернационализацияның екіұшты жетістігі
- Автоматты түрде тануға деген сенімді нығайту

ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Құрылымы: "Тұрақты Хатшылық"

Болон процесінің тұрақты Хатшылығын құру идеясы жаңа емес және ESU ұсынатын идея болып табылады. Алайда, мұны толығымен жүзеге асырмас бұрын, әсіресе Хатшылықтың тұрақты орналасқан жеріне, қаржыландыруға және бюджетке, сондай-ақ осы Хатшылықтың қызметкерлеріне қатысты бірқатар сұрақтарға жауап беру керек.

Негізгі міндеттемелер және негізгі құндылықтар

Жоғары білім әділетті, тұрақты және тең құқықты Әлемді қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Ол үшін университеттер арасында инновациялық синергиялар мен одақтар құру үшін ЕЖБК шеңберінде көбірек ынтымақтастық қажет. Еуропалық жоғары білім кеңістігі (ЕЖБК), еуропалық зерттеу кеңістігі (ERA) және Еуропалық білім беру кеңістігі (ЕЕА) арасындағы Синергия тұрақты даму мақсаттары сияқты ортақ мақсаттарға жету үшін күш-жігерді шоғырландыру үшін өте маңызды.

Жоғары оқу орындары біздің қоғамдарымыздың қазіргі проблемаларын шешуде және шешуде олардың әлеуметтік рөлін байыпты қабылдауы керек. Бұл жоғары оқу орындарынан біздің білім беру жүйелерімізге орнықты дамуды енгізуді ғана емес, сондай-ақ бүкіл жоғары білім беру қоғамдастығын және тұтастай алғанда қоғамды жоғары білімге тартуды талап етеді. Бұл сенім негізіне, үкіметтердің өзгермейтін міндеттемелеріне және келісілген міндеттемелерді толық орындауға құрылған жағдайда ғана жұмыс істейді.

Міндеттемелерді орындауға және негізгі құндылықтарды құрметтеуге әлі де кедергі келтіретін жергілікті және институционалдық деңгейлерде бар проблемаларды шешу үшін әріптестер тарапынан неғұрлым тиімді қарым-қатынас пен қолдауды қамтамасыз ету қажет. Сонымен қатар, BFUG келесі BFUG 2020-2023 жылдарға арналған жұмыс жоспары аясында әлеуметтік өлшемдер бойынша консультативтік топтың құрылуы мен жұмысын қамтамасыз етуі керек. Студенттерге икемділік пен олардың білімі үшін жауапкершілік сезімін қамтамасыз ету үшін студенттерге бағытталған тәсілге көп көңіл

бөлу керек. Білім беруді цифрландыру оқушылардың да, персоналдың да әлеуетін арттыру үшін, сондай-ақ барлығына қолжетімділік пен мүмкіндіктерді қамтамасыз ету үшін қажетті ресурстар берілуге тиіс.